

ATATÜRK VE DIŞ SİYASETİ*

Jacques THOBIE**
Çeviren: İbrahim GÜLER***

Cumhuriyet Türkiye'si'nin dış siyaseti, [bir kısmı çok erken bir dönemde, daha Mustafa Kemal'in 1919'da Samsun'a hareketinden önce dile getirilmiş olan] birkaç açık ilkeye dayanmaktadır. Mustafa Kemal'in 1927'deki büyük nutkuna göz atıldığında, birkaç dostu ile o zaman yaptığı tartışmalarda O'nun: “*Sadece bir tek çözüm vardır, o da hiçbir sınırlamanın olmadığı bağımsız ve milli egemenliğe da-*

* Bu metin, 08 Mart 2000'de saat: 14.00'te Muğla Üniversitesi Şâhidi Salonu'nda verilen [Bk. *Muğla Üniversitesi Bülteni*, Sayı: 19-20, Muğla Üniversitesi Matbaası, Muğla 2000, s. 11.] Fransızca «*Atatürk et sa Politique Extérieure*» adlı konferansın Muğla Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Başkanı İbrahim Güler tarafından yapılmış Türkçe çevirisinin 06 Şubat 2014'te yeniden gözden geçirilmiş tashih edilmiş halidir.

Söz konusu konferansa dair *Muğla Üniversitesi Bülteni*'nde yer alan haber şöyledir: «Rektörlük Şâhidi Salonu'nda 8 Mart 2000 tarihinde düzenlenen “*Mustafa Kemal Atatürk ve Cumhuriyet Türkiye'si'nin Dış Siyaseti*” konulu konferansa Fransa'da bulunan Sekizinci Paris Üniversitesi emekli öğretim üyesi Prof. Dr. Jacques Thobie konuşmacı olarak katıldı. Fransızca verilen konferansı Doç. Dr. İbrahim Güler tercüme etti.

Muğla Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü tarafından düzenlenen konferansa konuşan Prof. Dr. Jacques Thobie “*Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında Atatürk'ün dış politikası barışa yönelik olmuştur*” dedi. Kuruluş sonrası Türk dış politikasının çerçevesini çizen Thobie, “*O dönemde Türkiye'nin barışa ihtiyacı vardı. 11 yıl süren savaştan çıkan ülkenin ekonomisini geliştirmeye ve cumhuriyeti sağlam temellere oturtmaya ihtiyacı vardır. M. Kemal sürekli bunun için çalışmış ve barış istemiştir. 'Yurtta Sulh, Cihanda Sulh' sözü bunun en güzel örneğidir. Daha sağlam bir toplum içyapısı, daha açık ve güçlü dış politika amaçlanmıştır*” dedi. Kuruluş sancılarını yeni atmaya çalışan devletin güvenliğinin kurumlaşma ve barışın teminine bağlı olduğunu söyleyen Prof. Dr. Thobie, Atatürk'ün ortak güvenliğinin bir savunucusu olarak Milletler Cemiyeti'ne üye olduğunu belirterek, “*Stratejik düzey kadar taktik noktada da M. Kemal bütün problemlere damgasını vurmuştur.*” diye konuştu.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye için en önemli konulardan birinin komşu ülkelerle iyi ilişkiler kurmak olduğunu anlatan Prof. Dr. Thobie, “*Bunun için Kurtuluş Savaşından sonra Türkiye Cumhuriyeti Devleti, başta Rusya olmak üzere diğer komşularıyla kalıcı barış sağlamak için antlaşmalar imzalamıştır*” dedi.

Kemalist politikaların en parlak başarısının Türk-Yunan dostluğunun kurulması ve böylece iki devletin yakınlaşması olduğunu belirten Thobie, 1926 yılındaki nüfus mübadelesi pürüzlerinin halledilmesinden sonra Venizelos'un Türkiye'yi ziyaret ettiğini ve bu ziyarette çeşitli antlaşmaların imzalandığını söyledi.

*yalı yeni bir Türk devleti kurmaktır” dediği görülmektedir. Bu temel hakları ileri süren ve gelecekteki Türkiye’nin sınırlarını açıklayan Ocak 1920’deki Misak-ı Milli, onun gerekçesini belirtmektedir: Misak-ı Milli’de ortaya konan ilkeler, gerçek bir barış ve gelecek için kabul edilmesi mümkün olacak özverinin sınırını tayin etmektedir. Bu ilkeler, Turancı ve İslamcı düşüncelerin ve saldırgan bir siyasetin bırakılması şeklinde bir zıtlığa da sahiptir. Fakat hiçbir tartışma, milli egemenlik ve bağımsızlığın göz önünde bulundurulmayacağı-nı göstermemektedir. Bu noktada **Lozan Antlaşması** (24 Temmuz 1923), Kemalistlere üç ayrı konuda memnuniyet vermemektedir: Musul, İskenderun Sancağı ve Boğazların durumu.*

Ancak, ilkelerin bir ikinci serisi, birincilerin uygulanmasında birkaç yumuşamaya yöneliktir. Türkiye’nin barışa ihtiyacı vardır. On bir yıllık bir savaştan çıkan ülke, doğal olarak bütün gücünü ekonomik gelişmeye ve Cumhuriyeti sağlamlaştırmak için harcamaya mecburdur. Mustafa Kemal bunu ortaya koymuş ve sürekli olarak gerekli barış konusunu işlemiştir. Kısa ve özlü sözü “*Yurtta sulh cihanda sulh*” dış siyaset konusunda gerçek Kemalizm’i göstermektedir. Bu, devletin iç düzenine bağlı olma becerisi ile uyumlu olmanın başında gelmektedir: “*Daha sağlam bir toplum içyapısı, daha kapalı, kararlı ve güçlü bir dış siyaset*”. Ne olursa olsun devletin güvenliği, kurumlaşma ve barışın sürdürülmesi ile mümkündür. 1929’da Mustafa Kemal, “*Barışçı vasıtalar ile uluslararası bir sorunu çözümler*

Prof. Dr. Jacques Thobie şöyle konuştu: “Kapitülasyonları kaldıran Lozan Antlaşması’ndan sonra Türkiye, diğer ülkelerin aksine Almanya’ya bazı ayrıcalıklar tanımıştır. Alman çıkarları ön plana çıkmıştır. Almanya o tarihlerde ihracatının büyük bölümünü Türkiye’ye gerçekleştirmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye yine bu dönemde aralarında Japonya’nın da bulunduğu birçok ülkeyle ticaret antlaşması imzalayarak ekonomisini canlandırmaya ve geliştirmeye çalışmıştır.” Thobie 1934 yılından sonra Tevfik Rüştü Aras’ın Türk dış politikasında önemli rol oynadığını ve atılımlar yaptığını anlattı.

Prof. Dr. Jacques Thobie ayrıca, 9 Mart Perşembe günü Fen Edebiyat Fakültesinde “Osmanlı İmparatorluğu’nun Son Yıllarına Bakış” konusunda seminer verdi. » [Bk. *Muğla Üniversitesi Bülteni, Sayı: 19-20*, Muğla Üniversitesi Matbaası, Muğla 2000, s. 11.]

Sayın Thobie’nin Muğla Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nde 09 Mart 2000’de verdiği “Osmanlı İmparatorluğunun Son Yıllarına Bakış” adlı seminer metni, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1/2*, Muğla 2000, s. 293-300’de yayınlanmıştır.

** Prof. Dr., Tarih, 8. Paris Üniversitesi (Université Paris - 8) Emekli Öğretim Üyesi ve Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü Eski Müdürü.

*** Prof. Dr., Tarih [Osmanlı Kültür ve Medeniyeti, Osmanlı Ekonomik ve Sosyal Tarihi, Kuzey Afrika Türk Tarihi, Tarih Eğitimi, Sosyal Bilimler Eğitimi], İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Eğitimi Öğretim Üyesi ve Anabilim Dalı Başkanı.

meyi araştırmak, anlayışımıza uygun bir yoldur” demektedir. Barış, uluslar arası planda, Türkiye’nin bir isteğe ulaşmak için hiç kuvvet kullanmamaya kendini gdmlediği ilkelerden kaynaklanmaktadır ve **1928’de Briand-Kellog Paktı**’na bağlanmaktadır. Diğer taraftan Mustafa Kemal, 1932’de Türkiye’nin kabul edildiği **Milletler Cemiyeti**’ne büyük ümitler beslemektedir; o, ortak güvenliğe inanmış bir savunucu olarak topluluğa kaydolmaktadır.

Türkiye’nin dış siyasetinin şekillenmesi ve tanımlanmasında, cumhurbaşkanının doğrudan etkisi olduğunu belirtmek gerekmektedir. Stratejik seviyedeki kadar, taktik noktasında da Mustafa Kemal’in Türk dış siyasetinin önemli tüm sorunlarına damgasını vurduğu görülmektedir. Kuşkusuz [bu konuda], ilk zamanlardaki sadık arkadaşı; **Lozan** grşmecisi ve **İnönü** galibi İsmet Paşa’ya dayandığının bilincindedir. Fakat ülkenin dış siyasetinin akışını hemen etkileyecek şeyler, başkana aittir. şimdi buna dair birkaç örnek göreceğiz.

Cumhuriyetin genç diplomasisinin ilk başarısı, vresindeki yakın ülkelerle ikili ve hakemli bir dostluk anlaşmasını imzalayarak, bölgesel bir barış havasını yaratmak olmuştur. **İstiklal Savaşı** sırasında imzalanmış anlaşmaların uzantısı olarak, *Sovyetler Birliği* ve *Türkiye* arasındaki ilişkilerde, uluslararası büyük meseleler hakkında amaç birliğinin altı çizilmelidir: **1925**’te, tarafsız ve saldırgan olmayan bir anlaşma, **Ankara** ve **Moskova** arasında imzalanmıştır. **1929** ve **1935**’te yenilenmiş ve ayrıntılandırılmıştır. Birinci *ticaret anlaşması*, **1927 Mart**’ında imzalanmıştır. Bununla birlikte tehlike yok olmayacaktır, nk dıştaki olaylara karışmamaya çalışan, fakat kuzeydeki büyük komşusu ile devam eden samimi ilişkilerde üslubunu bozabilecek hiçbir şey yapmayan Mustafa Kemal, 1921’den sonra, “*Bizim ve Sovyetler’in yapısı arasında temel farklılıklar vardır*” demektedir.

Dostluk anlaşmaları, 1923’te **Arnavutluk**, 1924’te **Bulgaristan**’la imzalanmıştır. 1925’te **Yugoslavya** ile bir *dostluk ve barış* anlaşması, 1928 Mayıs’ında da **İtalya** ile bir *tarafsızlık* antlaşması bunu izlemiştir. Fakat Kemalist siyasetin en parlak başarılarından biri, Türk-Yunan *uzlaşması*dır.

1926’da *nüfus mübadelesinin* son pürüzleri halledilmiş bulunduğundan, Mustafa Kemal’in davetlisi **Venizelos** 1930’da Ankara’yı

ziyaret eder. Mustafa Kemal ve Venizelos'un başkent (Ankara) ve İstanbul'daki görüşmeleri, bir "*tarafsızlık ve hakemlik antlaşması*", tam eşit "*denizlerde kıta sahanlığı sözleşmesi*" ve bir "*ticaret anlaşması*"nın imzalanmasıyla sonuçlanır. Bunu, Aralık 1933'deki "*sınırların korunması*" ve karşılıklı iyileşmeler izleyecektir.

Doğu'da, her ikisi de Kemalist örneğe dayanan, İran'daki Rıza Şah ve Afganistan'daki Amanullah'ın ülkelerini çağdaştırma siyaseti, 1926'da **Tahran** ve **Ankara** arasında bir "*dostluk ve güvenlik*", 1928 Mayıs'ında da **Kabil** ile "*Dostluk ve İşbirliği*" antlaşmasının imzalanmasını kolaylaştırmıştır. Türkiye'nin İngiliz mandasındaki Irak, Fransız mandasındaki Suriye ile ilişkilerine gelince, onlar zorunlu olarak Türk-İngiliz ve Türk-Fransız ilişkileri çerçevesinde ele alındılar.

Türk-İngiliz ilişkileri, ilk zamanlarda, **Musul sorunu** ile uğraşmak şeklinde olmuştur. Önemli bir Kürt nüfusunu içine alan, petrolce zengin olduğu bilinen bu bölge, 1918'de **İngiliz birlikleri** tarafından *işgal* edilmiştir. İngilizler, o zamanlarda, *Misak-ı Milli*'nin bir Türk bölgesi olarak değerlendirdiği Musul'un Irak'a verilmesini kararlaştırmıştır. Taraflar arasında **Lozan**'da, **Milletler Cemiyeti (Société des Nations)**'nin hakemliğini kabul eden, bir ortak anlaşma kararlaştırılır. Oradan beklendiği gibi, **Milletler Cemiyeti** 1925'de Musul'u Irak'a verir. Bu bölgedeki askeri anlaşmazlığın çok büyük güçlükler doğuracağı [hakkında] raporlar da verilmiş olduğundan, **Ankara**, "*Cenevre kararı*"nı kabul eder ve **5 Haziran 1926**'da "*Musul Antlaşması*"nı imzalar. İngiltere ile tam anlaşma, Irak ile 1926 Haziran'ında imzalanmış bir dostluk antlaşmasıdır. Türk-İngiliz ilişkileri, bundan sonra yavaş yavaş düzelecektir.

1921 Ekim anlaşmasına rağmen, **Türk-Fransız ilişkileri** birçok tartışmalı olgulara sahip olmuştur. Gerçekten de önemli kültür ve ekonomik finans çıkarlarının ortadan kaldırılmasını sağlamak, her zaman kolay olmamıştır. Bu sebeptendir ki, zor ve uzun tartışmalardan sonra, *Osmanlı borçları* konusunda, **1928**'de bir antlaşma imzalanmıştır. 1933'de, %7,5'lu *Türk borcu*, [Osmanlı borçlarının] yerini almıştır. 1936'da [ise, borcun] *malla geri ödenmesi* konusunda, [yeni] bir antlaşma [yapılarak barış süreci] tamamlanmıştır. Çok az sayıya indirilmiş olan *Fransız okullarına* gelince, onlar *Türk kurallarına* uygun olarak çalışmaya mecbur olmuşlardır.

Türk-Fransız ilişkilerindeki zorluklar Suriye sınırına bağlıdır. Türkiye ile Suriye ve Lübnan ilişkilerine bağlı bir *Türk-Fransız dostluk ve iyi ilişkiler* antlaşması, **30 Mayıs 1926'da Ankara'da** imzalanmıştır. 1921 antlaşmasında kayıtlı olan "*İskenderun Sancağı*"nın özel statüsü, bu antlaşmada anılmış ve 1930'da çalışmaları bitecek olan "**Türk-Suriye Sınırının Belirlenmesi Karma Komisyonu**"nun oluşturulması [da aynı antlaşmada] ilan edilmiştir. Nihayet, daha genel "*dostluk uzlaşma ve hakemlik*" antlaşması, **Paris'te 1930 Şubat**'ında imzalanmıştır. Antlaşma 1933'de sadece Fransa tarafından onaylanmıştır.

Kapitülasyonları ortadan kaldıran **Lozan Antlaşması**, diğer güçlerle *eşitlik* üzerine, Türkiye'deki **Alman** çıkışlarını ortaya koymaktadır. Önceleri, bağımsızlığı konusunda çok kıskanç olan yeni **Türkiye**, yeni **Almanya** ile *iç açıcı* ve *hükmedici* ilişki kurar: **1924 Mart**'ında imzalanmış bir "**dostluk antlaşması**", **1925 Temmuz**'unda bir "**hazırlık antlaşması**" ve **1929 Mayıs**'ında da bir "**hakemlik ve uzlaşma antlaşması**"yla tamamlanmıştır. [Bunlarla birlikte] yeni Türkiye ve Almanya arasında ekonomik ilişkiler de meşhurdur: İmal edilmiş ürünler sunabilen bir Almanya, Türkiye'nin sahip olduğu zirai ve endüstri hammaddelerine karşı, Ankara'nın endüstrileşmesi hedefinde, gerekli donanımla ilgili antlaşmaları imzalamıştır. **1927** başında bir "**ticaret antlaşması**" ve **1930 Mayıs**'ında, otuzlu yıllarda temel ekonomik değişimlere hizmet edecek olan bir "**ticaret sözleşmesi**" [gerçekleştirilmiştir]; 1933'ten sonra Almanya, ihracatında %20, Türkiye'den ithalatında ise %25 esasını korumuştur.

Lozan Konferans'ından sonra İsmet Paşa, "*Türkiye'nin isteğinin Japonya ile dostluk ilişkileri kurmak*" olduğunu ilan etmiştir. Şu halde, diplomatik ilişkilerin açılışı konusunda bir ortak antlaşma derhal kararlaştırılmıştır ve bir "*ticaret antlaşması*" imzalanmıştır. [Türkiye ile Japonya arasında] 1925'de *orta elçiler*, 1929'da da *elçiler* karşılıklı gönderilirler. Türk-Japon ticareti, 1923 ve 1929 arasında 5 kat artar. Bir "*ticaret ve denizcilik antlaşması*" 1930'da yapılır. [Aslında] **Türk-Japon dostluk ilişkilerinin** en can alıcı yönü, 1931 Ocak'ında Ankara'da İmparator Hirohito'nun kardeşi Prens Takamatsu ve Mustafa Kemal arasında imza edil[en bir antlaşma ile] gerçekleşmiştir.

1927 Ocak'ında bir *nota* ve *elçi değişiklikleri*, **Türkiye ve ABD arasında ilişkilerin** açılmasına damga vurmaktadır.

1929 krizi, **Hitler**'in iktidarı elde edişi, Arnavutluk üzerinde İtalyan koruması, Habeşistan Savaşı, Faşist İtalya ve Nazi Almanya'sı arasındaki yaklaşım, Avrupa'da gittikçe artan bir gerilim yaratmıştır. Bu sırada Türkiye, devletçi ekonomi çerçevesinde, sanayinin gelişmesi planlarını uygulamaya koymuştur. Fakat dıştan gelen zorlayıcı güvenlik sorunu, Ankara'yı iki bölgesel ittifaka sürüklemiştir. Batıda **Balkan Paktı**, doğuda da **Sadabad Paktı**.

Venizelos'un Ankara'yı ziyaretiyle gerçekleşen 1930'daki Türk-Yunan uzlaşmasından sonra, **Atatürk** ve **Venizelos**'un İstanbul ve Ankara'daki görüşmeleri ve bir "*tarafsızlık antlaşması*"nın imzalanması, [ayrıca] Balkan parlamento üyeleri arasındaki konferanslar, **Balkan Paktı**'nı doğuran zemini hazırlamıştır. Altı çizilen bir ortak gelecek konusunda Mustafa Kemal 1931'de: "*Bu, sizi hislerinizin ve geçmişin karışık hesaplarının üstüne yükseltmek içindir, sizi derin bir kardeşlik temelinde taşıyacak ve engin birliğin ufkunu açacaktır*" açıklamasını yapar. Nihayet **Balkan Paktı, 9 Şubat 1934**'te Türkiye, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya olmak üzere sadece 4 ülke tarafından imzalanır. Sonuçta kuvvet sınırlandırması olmuştur. Türkiye ve Yunanistan, 1938'de bir "*siyasi antlaşma*"yı aralarında imzalayarak ilişkilerini güçlendirmişlerdir.

Türk Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras (1934–1938), Mustafa Kemal'in siyasetine, arzulanan bütün canlılığı kazandırmıştır. **Balkan ittifakı** gibi, Tahran'ın yardımıyla, **doğuda bölge güvenliği paktının** gerçekleşmesini sağlamıştır. **8 Temmuz 1937**'de **Sadabad Sarayı**'nda Türkiye, İran, Irak ve Afganistan arasında bir antlaşma imzalanmıştır. Bu *doğu bloğu* bölgesinin özgürleşmesini ilan etmektedir ve artık doğunun *büyük güçler arasında paylaşılan bir pasta* olmadığına dikkat çekmektedir.

Statükoya karşı tehlikelerin artışı, Türkiye'nin tam özgürlük ve egemenliğini yeniden elde etmesine imkân verecektir. Mustafa Kemal'e de geniş manadaki anlatımla, Montrö'de "*boğazların statüsü*"nün gözden geçirilmesi ve Hatay'ın katılımı konusunda, taktikçi ve büyük işler tasarlayıp yürütebilen büyük adamlık değerini artırmaya fırsat verecektir.

III. Reich'le ([Burada] Almanya, Türkiye'nin dış ticaretinde %50'yi hesaba katmaktadır) gelişmesi kesilmese de, **Ankara, Av-**

rupa'da gözlerinde tek saygın güç olan **İngiltere** ve **Fransa** yanında güvenliğinin teminatlarını aramaktadır. Türk dostluğu, *Londra* ve *Paris* tarafından aranılan şeydir. Çünkü Türkiye, Doğu Avrupa ve Balkanlarda müttefik düzenin “*anahtar bir ögesi*”dir. **İngiltere-Fransa-Türkiye** arasında *üçlü* bir antlaşmayı (bu, **İngiltere-Fransa-Rusya** arasında *üçlü* bir antlaşma ile tamamlanmıştır) ümit eden **Atatürk**, karşısızlığa bağlı olmaksızın, iyi bir karar vermiştir. Onun, **Lozan**'da yer almış “*Boğazlar'ın statüsü*”nün gözden geçirilmesi konusundaki senaryosu olağanüstüdür.

Boğazlar konusunda **Lozan**'da yer almış teminatların yavaş yavaş kayboluşu (*Milletler Cemiyeti*'nin müdahalesi, antlaşmayı imzalayanların ortak tepkileri, genel silahsızlanma sözleri), Türkiye'yi boğazlardaki egemenliğini geri alma isteğine götürmüştür. **1933 Ekim**'inde bir nabız yoklaması yapıldıktan sonra, “*Silahsızlanma Konferansı*”nda Türkiye milletvekili ve Dışişleri Bakanı olan **Tevfik Rüşü Aras** 1935 Eylül'ünde atağa geçer. Uluslararası hiç müdahaleye neden olmayan **Rhénanie** (Batı Almanya'nın bölgesi)'nin yeniden silahlandırılması, bu tartışmalarda önemli bir etki meydana getirir: Boğazların silahlandırılması bundan böyle, “*millet için bir onur ve şeref meselesidir*”. Sonuçta hayati kararı veren **Atatürk**, **Londra**'ya 10 Nisan 1936'da bir *nota* göndermeyi kararlaştırır ki, mesele, **İtalya-Habeşistan** anlaşmazlığının sonuçlandırılmasından önce çözümlenmiş olsun. O vakitte, Londra ve Paris'le anlaşmaya varıp davetlerini yapar: İtalya ve Almanya reddetmiş olduğundan **Montrö Konferansı**'na, *Avustralya, Birleşik Krallık, Bulgaristan, Fransa, Japonya, Romanya, Türkiye, S.S.C.B* ve *Yugoslavya* katılırlar. Tartışmaların az olduğu bu konferans sonucunda, **20 Temmuz 1936**'da antlaşma imzalanır. *Boğazlar Uluslararası Komisyonu*, ortadan kaldırılmış ve Türkiye, yeniden buraları silahlandırma hakkını almıştır. Geçiş kuralları, Türkiye'ye menfaat getirmektedir.

Atatürk ve ülkenin özellikle en hassas bir bölgesi olan (Boğazlar) üzerinde egemenliğini elde eden Türkiye için bu, büyük bir başarıdır. Bu, aynı zamanda **İngilizler** için bir tesellidir de. Boğazlar bundan böyle **İtalyan** gemilerine kapalı tutulmaktadır. Bu gelişme, **İngiltere** ve **Türkiye** arasında yakınlaşmayı kamçulamıştır. **Londra, Karabük**'ün demir sanayi kuruluşu inşasına teknolojik ve ekonomik yardım yapmıştır. **27 Mayıs 1938**'de **Büyük Britanya**, Türki-

ye'ye yaklaşık 10 milyon sterlinlik bir ticari kredi ile İngiliz askeri malzemelerinin alımı için 6 milyonluk ikinci bir kredi açmıştır. Bu destek, Devlet Başkanı **İsmet İnönü** idaresinde, **12 Mayıs 1939**'da Ankara tarafından istenilmiş **Türk-İngiliz karşılıklı yardım ve destek anlaşmasının** bildirgesiyle ödüllendirilmiş olacaktır.

Misak-ı Milli'deki Türkiye ülkesinin sınırları konusunda son isteklerden **İskenderun Sancağı**'nın işinde gecikme olmuştur.

Sancağın "özel statüsü"nü 1921'de işleme konması, 1934-1935'e kadar hiç sorun teşkil etmemiştir. Eğer Kemal Atatürk, 1936'da dosyayı yeniden açmasaydı, bir yeni olay söz konusu olmazdı. **9 Eylül 1936**'da, 3 yıl içinde Suriye'nin bağımsızlığını onaylayan **Türk-Suriye antlaşması**, Paris'te imzalanmıştır. Türk yetkilileri, burada Fransız idaresiyle yetinselerdi, Suriyelilere hiç güven-mediklerini açıklamış olurlardı. Bu durumda, "Türklerin çoğunlukta olduğu" **İskenderun Sancağı**, bağımsız olmaya mecbur olurdu. Bununla birlikte, güvenilir bir taktiğe uygun olarak Türk Hükümeti, yeterince kapalı bulunan ara çözümü ileri sürdü: "Bir ortak egemenlik veya konfederasyon". Suriyelilerle uyumu içeren [ve] bütün manda siyasetini alabora eden görüşten korkan Paris, Ankara ile **1937 Ocak**'ında *Milletler Cemiyeti*'n[in kararına] uy[mayı esas alan] bir antlaşmaya gider.

Boğazlar konusundaki gibi, öncelik, pazarlığa bırakılır. Oysa **Birinci Dünya Savaşı** sonunda, bölgedeki "Yıldırım Ordular Grubu"nun kumandanlığını üstlendiğini unutmayan **Atatürk** için **Hatay** sorunu, hissi bir meseledir. 1937 baharında onun [bu konuyla ilgili] açıklaması [şöyledir]: "Hatay benim şahsi meselemdir. Fransız elçisine durumunu açıklıkla izah ettim." **1937 Mayıs**'ındaki "Cenevre Uzlaşması", o an, Türkler için bütünüyle tatmin edicidir. Askersizleştirilmiş *sancak*, iç işlerinde ve ortak gümrük ve para işlerinin yürütmesinde egemenliğe sahip olacaktır, hâlbuki dış işlerinde, istiklali onaylanmış olan **Suriye**'ye bağlanmaktadır.

1938 yılı içinde, uluslararası bir çevre tehdidi altında *Hatay Hükümeti* oluşturulur ve **Türk-İngiliz** pazarlığının iyi gittiği zamanda **Fransa** da Türkiye'nin yüksek dostluğunu ister. Hâlbuki **2 Kasım 1938**'de, Devlet Başkanı (Atatürk'ün)nün ölümünden hemen önceki günlerde, **Menemcioğlu** "Türkiye'nin Hatay'ı istediğini" **René**

Massigli'de açıklamıştır. Artık şu açıktır ki, askeri ve finans konularında Türkiye'ye sunacak hiçbir şeyi kalmayan Fransa, dostluk göstergesi olarak, *Hatay Ankara*'nın demıştır. Paris ikilemini iyi belirtmek için, sancağın Türkiye'ye devredilmesini sağlayan düzeltme ve Türk-Fransız [ortak] isteğinin bildirisi, **13 Haziran 1939**'da, aynı günde imzalanmıştır.

Kemal Atatürk, bu işin son bölümünü göremese bile, [Hatay'ın Türkiye'ye katılımı] onun eseridir. Genç Türkiye Cumhuriyeti, *artık Avrupa Topluluğuna* çağırılmadığında, kendini göstermesini, egemenlik ve bağımsızlığını güçlendirmesini, bunu *Milletler Cemiyeti*'ne kabul ettirmesini bilmiştir. Başlangıçta bu topluluğa, Mustafa Kemal çok ümit bağlamıştır. 1932'den sonra ise o, şüphelerini açıklamıştır. Bununla beraber Türkiye, özellikle İtalya'ya karşı *yaptırımları* oylayan ve başarılarından şüphe edilse bile, bölgesel ortak *güvenlik paktları*(antlaşmaları)nda tatbik edilen bir oyunu oynamıştır.

Atatürk, dış siyaset alanında yaptığı stratejik tercihlerinin hepsinde *uluslararası ilişkilerin özgün uygulamasını* üretmiştir: "*Tarafsızlık*". [Ayrıca] haklı olarak o, uluslararası finans çevrelerine (para işlerine) güvenmeden, [Türkiye'nin] ekonomik düzeninin sadece iki borcunu, birisini **1930**'da **A.B.D.** ile diğerini de **1934**'te **Sovyetler Birliği** ile yapmıştır. Öylesine hayati çıkarları açıkça ve doğrudan doğruya sebep teşkil eden, gücün anlatımlarından çok haberdar olarak o, Türkiye'nin genel bir anlaşmazlığın (savaşın) içine sokulmasına dikkat etmeliydi. "*Tarafsızlık*" ilkesinin yerleşimi mümkün olursa, Türkiye için bu iyidir, çok iyi seçimdir. Bu, her halükarda, onun ardılı İsmet İnönü tarafından, bütün baskılara rağmen, sıkı sıkıya desteklenecek bir tutumdur.

